

ומתרצינן: "סתם ואח"כ מחלוקת" הוא, שאמנם כאן סתם התנא כבית שמאי אך לקמן במשנה הביא התנא את המחלוקת של בית הלל ובית שמאי. וכל "סתם ואח"כ מחלוקת" אין הלכה כסתם! ולכן אפשר להעמיד את סתם משנתנו כבית שמאי על אף שאין הלכה כמותם.

ואיבעית אימא: מי קתני "מבקשת לישב" שרוצה להתחיל בימי הטהרה, שפטורה מלבדוק בין דם טמא לטהור?

"יושבת על דם טוהר" שכבר פסק המעין הטמא, קתני, והתחילו ימי הטהור ולכן פטורה מבדיקה.

ומקשינן: אי משנתנו עוסקת ביושבת על דם טוהר — מאי למימרא שפטורה מבדיקה? והרי דמה טהור!

ומתרצינן: מהו דתימא תיבדוק, שיש מקום לחייבה לבדוק אם היא רואה דם טוהר.

דדילמא קבעה לה וסת, בשלש פעמים שתבדוק ותמצא דם טהור [וכגון שראתה ג' פעמים מעשרים יום לעשרים יום בתוך ששים ושש ימי טהרה של יולדת נקבה]⁽¹⁶⁷⁾ שאף לאחר שיכלו ימי טהרה נקבע לה וסת

אלא ללוי, דאמר שני מעינות הם, מעין טמא ומעין טהור, וכל עוד לא חדל המעין הטמא משפיעתו הרי דמיה טמאים, אם כן — תבדוק, ואפילו עברו יותר מז' ימים לזכר וי"ד לנקבה, עד שיסתם המעין הטמא ויפתח המעין הטהור. ואמאי פטורה היא מבדיקה? אדרבה, תבדוק, נחייבנה לבדוק בסוף ימי הטומאה, כי דילמא אכתי לא פסק ההוא מעין טמא ועדיין לא יכולים להתחיל ימי הטהרה?

ומתרצינן: אמר לך לוי: הא, משנתנו, מני?

יא-ב בית שמאי היא:

דאמרי בית שמאי: מעין אחד הוא.

לפי לוי חולקים בית הלל ובית שמאי לקמן בדף ל"ה בשאלה זו אם הוי מעין אחד או שנים. ומשנתנו כבית שמאי היא הסוברים שמעין אחד הוא ולכן אינה צריכה לבדוק. ולוי עצמו פוסק כבית הלל ששני מעינות הם, ולדעתם אכן צריכה לבדוק אם פסק המעין הטמא.

ומקשינן: וכי סתם לן תנא כבית שמאי? והרי "סתם משנה" הלכה כמותה, ואלו כאן [אליבא דלוי] — בית הלל חולקים, והלכה כמותם, ומדוע סתם התנא כבית שמאי?!

צריכה לבדוק [וראה מהר"ם].

167. כך פירש רש"י, ומשמע מדבריו שדוקא אם שלשת הראיות היו בימי טוהר אין קובעות וסת, אך אם רק שתיים היו בימי טוהר והשלישית בימי טומאה, משלימות לוסת. וכך כתב מהרש"א על תוס' [ד"ה אפילו]. והיינו, משום שימי טוהר אינם מפקיעים טבע הוסת אלא

פתוח" הוא באופן שראתה ברציפות כל הימים. ותוס' הקשו על פירושו הראשון שהרי רב פפא אמר להלן [לט ב] שאפילו אם ראתה בתוך חמשה ימי ראיתה קבעה וסת, ולכן פירשו ש"מעין פתוח" הוא שראתה שלשה פעמים בא' בחדש ובה' בחדש, ומה ששינונו "חוף מן הנדה" הוא כשראתה פעמיים בא' ובה', שאינה צריכה לבדוק בשלישי בה'. אך בפעמיים הראשונות

בכך.

בתורת דם בתולים.

קא משמע לן דמעין טהור למעין טמא לא קבעה וסת!

ובית הלל אומרים: עד שתחיה המכה, שאין זמנה מוגבל, אלא כל עוד היא רואה דם בשעת תשמיש תלינן שעדיין לא נתרפאה המכה מהבעילה והדם שממשיכה לראות הוא דם בתולים טהור.

ומקשינן: הניחא ללוי דאמר שני מעינות הם, שפיר אמרינן שקביעות וסת של דם המעין הטהור אינו יכול לקבוע למעין טמא.

אמר רב גידל אמר שמואל:

אלא לרב, דאמר מעין אחד הוא — תבדוק גם בימי הטוהר כי דילמא קבעה לה וסת, דכיון דכל הדמים נובעים מאותו מעין יש לה לקבוע וסת, מבלי להתחשב בטומאת הדם או בטוהרתו!?

א. לא שנו בית הלל שעד שתחיה המכה דמה טהור, אלא שלא פסקה לראות דם מחמת תשמיש, שבכל בעילותיה ראתה דם, שאז גם אם חזרה וראתה ביום שלא מחמת תשמיש הרי היא טהורה, כי כל עוד רואה בבעילותיה דם, תלינן שכל דם שתראה בינתיים הוא דם בתולים.

ומתריצין: אפילו הכי, שמעין אחד הוא, אינה קובעת וסת לימי טומאה בימי הטוהר, כי —

אבל, פסקה לראות דם מחמת תשמיש ואפילו בבעילה אחת בלבד, אם חזרה וראתה דם הרי היא טמאה. בין ראתה זאת מחמת תשמיש ובין שלא מחמתו. דכיון שפסקה לראות בבעילה אחת אמרינן דהתרפאה המכה וכלה דם הבתולים. ודם זה דם נדות הוא.

מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה וסת! (168)

שנינו במשנה: ומשמשת בעדים — חוץ מבתולה, שדמיה טהורים.

ב. עבר לילה אחד בלא תשמיש ולמחרת ראתה דם בלא תשמיש — טמאה!

תנן התם: תינוקת שלא הניע זמנה לראות, שהיתה קטנה, פחות מגיל י"ב, ונשאת.

בית שמאי אומרים: נותנין לה ארבע לילות ומטהרים את הדם שרואה בשעת תשמיש

שהרי למסקנא כתב הרשב"א שימי טהרה קובעים לימי טומאה, ועוד, שאפילו אם אינם קובעים היינו דוקא בוסת שבימים אלו אין טבע הוסת, אך ראייה מחמת תשמיש אינה תלויה בטבע הראייה ולמה לא תקבע. ובלחם ושמלה נקט שבימי טוהר כל טבעה שונה ואפילו מחמת תשמיש.

שאינה נקבעת משום שראיות אלו טהורות מצד הדין. [ראה חזו"א צט ד' כ"י הטבע תלוי במזל ע"פ השגחת ה', ואף אם ראתה ראייה שאינה מטמאה לא תראה ראייה המטמאה" והעלה מכך שגירות בטלה וסתה, אך הרואה בשפופרת קובעת וסת, כי אף שאינה נטמאת בפועל דמה טמא, ואין וסת בדם טהור].

וראה ש"ך [קפו לב] שהרואה מחמת תשמיש ג"פ בימי טוהר אינה נאסרת, ותמה הפלתי

168. הרמב"ן הוכיח מכאן שאשה קובעת וסת

ג. **נשתנו מראה דמים שלה ממראה הדמים** בשעת הבעילה הראשונה — **טמאה**, דאמרינן דם אחר הוא ולא דם בתולים.

מתיב רב יונה על הדין האחרון של רב גידל אמר רב ששינוי מראה הדם מטמא אותה, מהא דשנינו במשנתנו: **ובתולה, שדמיה טהורים**, אינה צריכה לשמש בעדים כיתר הנשים!

כאן בסיפא, **ששמושה** זה עתה, הרי היא פטורה מהבדיקה שלאחר תשמיש, דגם אם תמצא בבדיקתה דם שהשתנה מראהו הוא טהור, **דאימא** — **שמש** [אבר התשמיש] **עברן** בשעת התשמיש לדמי הבתולים, ולכן נשתנה מראיהן. [ולכן פטורה גם מבדיקה שלפני התשמיש שאותה בדיקה אינה אלא אגב הבדיקה שאחר התשמיש, כדלקמן].

ואמאי? תשמש בעדים, דדילמא נשתנו מראה דמים שלה, שהרי לרב רב גידל אמר רב היא טמאה בשינוי המראה, ולמה פטרנו בתולה מבדיקה?

כאן ברישא, בחיוב הבדיקה של שחרית וערבית, דאיירי **שלא שמושה** עתה, יש לחייב את הבתולה לבדוק, שאם תמצא בבדיקתה דם שהשתנה מראהו ממראה דם הבתולים בפעם הראשונה הרי הוא דם טמא, כי עתה אין לה במה לתלות את השינוי במראה הדם, מלבד זה שהוא דם נדה.

אמר רבא: עד שאתה מקשה לרב גידל אמר רב מסיפא דמתניתין — **אימא רישא דמתניתין**, [שמשם יש להוכיח כמותו]. ששינוי בה כי כל אשה צריכה להיות בודקת שחרית וערבית **חויין מן הנדה וחיושבת על דם טוהר**. ומשמע דוקא **נדה ויושבת על דם טוהר הוא דלא בעיא בדיקה, אבל בתולה**, למרות שדמיה **טהורים**, **בעיה בדיקה** בשחרית וערבית, ועל כרחך הטעם משום שמא נשתנה מראה הדם, וכרב גידל אמר רב.

ובאופן זה עוסק רב גידל אמר רב, שאם נשתנה מראה הדם ולא היה הדבר סמוך לתשמיש הרי היא טמאה.

אפילו בימי הנקה, שהרי לא מיעטו אלא ימי טהרה, אך בימי טומאה קובעת וסת בכל מצב. אך **הראב"ד** [בבעלי הנפש סוף ווסתות] חלק ונקט שאינה קובעת וסת לא בימי עיבורה ולא בימי הנקתה. וכתב **הרשב"א** שלשיתו צריך לומר שלא הוצרכו לומר שאינה קובעת וסת מימי טהרה לטומאה, אלא ללישנא בתרא שרק יושבת על דם טוהר פטורה מבדיקה. אך ללישנא קמא שגם המבקשת לישב פטורה מבדיקה, הרי צריך להשמיענו שאינה קובעת וסת אף שעדיין

דמה טמא, ולכן לא נקטה שהחידוש ביושבת על דם טוהר שהרי פשיטא שזו אינה קובעת וסת כי אפילו בימי הנקתה אינה קובעת. והביא הרשב"א ראייה לדעת הראב"ד ממה שאמרו לעיל [ט א] שמסולקת דמים אינה טעונה בדיקה אפילו בשעת וסת, וראה **בריטב"א** שביאר כי אף שלעיל מדובר במעוברת יש לדמותה למינקת כי טעם סילוק דמיהן שוה משום פירוק אברים. ועי' ב"י [קפט].

אפילו בימי הנקה, שהרי לא מיעטו אלא ימי טהרה, אך בימי טומאה קובעת וסת בכל מצב. אך **הראב"ד** [בבעלי הנפש סוף ווסתות] חלק ונקט שאינה קובעת וסת לא בימי עיבורה ולא בימי הנקתה. וכתב **הרשב"א** שלשיתו צריך לומר שלא הוצרכו לומר שאינה קובעת וסת מימי טהרה לטומאה, אלא ללישנא בתרא שרק יושבת על דם טוהר פטורה מבדיקה. אך ללישנא קמא שגם המבקשת לישב פטורה מבדיקה, הרי צריך להשמיענו שאינה קובעת וסת אף שעדיין

תניא נמי הכי, כשלשת הדינים שחידש רב גידל אמר רב:

א. **כמה דברים אמורים** שדמה של בתולה טהור, **שלא פסקה** לראות דם **מחמת תשמיש**, שאז, גם אם חזרה וראתה **שלא מחמת תשמיש**, הרי היא טהורה.

אבל, פסקה לראות דם **מחמת תשמיש**, וראתה פעם נוספת בין בתשמיש ובין אחריו **טמאה!** (169)

ב. **עבר לילה אחת בלא תשמיש**, וראתה למחרת בלא תשמיש, **טמאה!**

ג. **נשתנו מראה דמים שלה** כשראתה שלא בסמוך לתשמיש — **טמאה!**

שנינו במשנה: **פעמיים היא צריכה להיות בודקת, שחרית וערבית.**

אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו במשנתנו שחייבת לבדוק שחרית וערבית **אלא באשה העוסקה בטהרות אבל לבעלה**

הרי היא מותרת בלי בדיקה.

ומקשינן: **פשיטא** שחייב הבדיקה האמור במשנה הוא רק לטהרות ולא לבעלה, שהרי בודקת בשחרית **תנו**, ובדיקת שחרית היא רק לטהרות ולא לבעלה שהרי אין משמשין ביום?!¹⁶⁹

ומתרצינן: **אלא, אי אתמר**, דברי שמואל **אסיפא אתמר** [על מה ששנינו בסיפא דמתניתין שחייבת לבדוק גם] **ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה**. ועל זה אמר רב יהודה **אמר שמואל: לא שנו** שחייבת בבדיקה זו **אלא באשה עסוקה בטהרות דמנו דבעיא בדיקה אחרי תשמיש לטהרות**, שמא ראתה מחמת התשמיש, וכדי שלא תטמאם תקנו בדיקה זו — **בעיא נמי בדיקה לבעלה לפני התשמיש** (170).

אבל, אם אינה עסוקה בטהרות שאינה חייבת בדיקה לאחר תשמיש — לא בעיא בדיקה כלל, גם לא לבעלה לפני תשמיש (171).

אחר תשמיש ולא דוקא בעוסקת בטהרות, ורק בשעה שהיא עוברת כל הנשים אינן בודקות אלא אם עסוקת בטהרות, [ורק צנועות בודקות לעולם] וכן כתב המגיד משנה שם. וראה עוד בסמוך.

171. דעת רש"י להלן [טז א ד"ה דיה] שבודקת ומניחה את העד למחר, ואם מצאה בו למחר דם טמאה ומחייבת חטאת, אולם מותר לבעול גם קודם בדיקת העד, כיון שאין כאן בדיקה מצד דיני נדה אלא משום טהרות. והיינו משום שלא רצו לעשות ריעותא לפני הבעל כדי שלא יהא לבו נוקפו.

ותמהו האחרונים שאם כן, אין צורך אלא

169. תוס' [ד"ה שלא] ביארו דהיינו דוקא כשהראיה שלמחרת היתה בלא תשמיש, שכיון שהיא רחוקה מהתשמיש תלינן שדם זה אינו מחמת המכה. אבל אם ראתה שוב בשעת תשמיש, אפילו אם הפליגה בין תשמיש לתשמיש מספר חדשים הרי זה דם בתולים.

170. הגר"א [קפו ס"ק ב] העיר, למה לא העמידה הגמרא את דברי שמואל על הרישא "ומשמת בעדים" דהיינו דוקא לטהרות. והעלה מכך שזה מקור שיטת הרמב"ם [איסור"ב ד טז] שהצנועות בודקות קודם תשמיש וכולן חייבות לבדוק אחרי תשמיש, שמא ראתה אחר תשמיש. ונמצא ש"משמת בעדים" הוא בדיקה לבעלה

אבל אם אינה עסוקה בטהרות פטורה מבדיקה" אמר אותו על משנתנו, והוא מתניתין באשה שיש לה וסת עסקינן, שהרי שנינו "אע"פ שאמרו דיה שעתה" שהוא דין הנוהג דוקא באשה שיש לה וסת, וכיון ששמואל התייחס לאשה שיש לה וסת. אם כן שבה הקושיא שהרי את דין אשה שיש לה וסת כבר למדנו במשנה דלקמן שהיא פטורה מבדיקה.

ומתריצין: חיוב בדיקה של אשה העסוקה בטהרות שעליו מדובר מתניתין הוא בין באשה שיש לה וסת, ובין אין לה וסת. וממילא התייחס שמואל למשנתנו, ואמר שלא שנו שחייבת בדיקה אלא אם עוסקת בטהרות אבל אשה שאינה עוסקת בטהרות אינה צריכה בדיקה ואפילו אם אין לה וסת. ומה שנקטה המשנה ברישא "אע"פ שאמרו דיה שעתה" דהיינו באשה שיש לה וסת, הוא להשמיענו חידוש לאידך גיסא לחומרא —

והא קא משמע לן: דאע"ג דיש לה וסת, אם היא עוסקת בטהרות אמרינן — מגו דבעיה

ומקשינן: מאי קא משמע לן שמואל? הרי כבר תנינא דין זה במשנה לקמן: כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן, שאינן צריכות לבדוק לפני תשמיש! וכדי שמשנה זו לא תסתור את משנתנו בהכרח שיש לחלק שהמשנה לקמן עוסקת באשה שאינה עוסקת בטהרות, ולפיכך היא פטורה מהבדיקה לבעלה לפני תשמיש. ומה השמיענו שמואל?

ומתריצין: אי ממתניתין דלקמן, הוה אמינא שדין המשנה שכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן — הני מילי דוקא באשה שיש לה וסת, שכל זמן שלא הגיע וסתה היא מוחזקת בטהרה, אבל אשה שאין לה וסת בעיא בדיקה, קא משמע לן שמואל שאפילו אשה שאין לה וסת פטורה מבדיקה אם אינה עוסקת בטהרות.

ומקשינן: כיצד ניתן לומר שחידושו של שמואל הוא שאפילו אשה שאין לה וסת פטורה מבדיקה? והרי שמואל שאמר את חידושו "לא שנו אלא שעסוקה בטהרות,

קודם שיבדוק את העד. והרמב"ם [איסור"ב ד טז] כתב, שכל הנשים צריכות בדיקה לבעליהן אחר תשמיש מעיקר הדין, ואפילו אשה שיש לה וסת - וקודם תשמיש החיוב רק באשה שאין לה וסת. [ושמואל שהעמיד בעסוקה בטהרות, עוסק באשה שיש לה וסת לגבי בדיקה קודם תשמיש]. והקשו האחרונים אם כן, למה הוצרכו ל"מגו" מחמת טהרות, והרי החיוב קודם תשמיש הוא במיגו שחייב אחר תשמיש. וביאר האור שמח שהרמב"ם נקט כי המיגו הוא שמחמת החשש שתראה אחר תשמיש תקנו שתבדוק קודם תשמיש כדי להציל טהרות למפרע.

בבדיקה אחר תשמיש לדעת אם היא טהורה. [שהרי בדיקה קודם תשמיש אינה מועילה להציל את הטהרות שנגעה בהם אח"כ, כי היא "מהומה לביתה" כדלעיל ה א]. ויש שפירשו שהצריכו לבדוק גם קודם תשמיש, כי לאחריו חוששין שמא תחפנה ש"ז.

ובערורין לנר ביאר שהבדיקה נצרכת לטהרות הבעל, שאם יתברר שבעל נדה הרי הוא טמא שבעת ימים. וראה תוס' להלן [טז א ד"ה בית שמאי ומהרש"א].

ודעת הרמב"ן שה"מיגו" גרם שהחשש שחל עליה לגבי טהרות נחשב גם בחשש לגבי בעלה, ושוב טעונה בדיקה מדיני נדה ואסור לבעול

בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה! (172)

ומקשינן: והא אמרה שמואל חדא זימנא.

דאמר רבי זירא אמר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל: אשה שאין לה זפת אסורה לשמש עד שתבדוק, ואוקימנא [לקמן בעמוד הבא] שרק בעסוקה בטהרות אמר שמואל שאסורה לשמש עד שתבדוק, אבל אם אינה עסוקה בטהרות מותרת לשמש בלי בדיקה, אפילו אם אין לה זפת, ולמה חזר שמואל על דבריו שוב?!

ומתריצין: שמואל לא חזר על דבריו, אלא הוא אמר פעם אחת בלבד. וחדא — מכלל הברתה איתמר (173).

תניא נמי הכי שחיוב בדיקה לפני תשמיש חל רק בעסוקה בטהרות, במה דברים אמורים שצריכה לבדוק קודם תשמיש —

לטהרות אם היתה עסוקה בטהרות. אבל לבעלה בזמן שאינה מתעסקת בטהרות — מותרת בלי בדיקה! אפילו באין לה זפת (174) (175).

וכן מותר לבעלה כשחוזר מהדרך לבוא אליה בלי לשאלה אם היא טהורה, משום שהיא בחזקת טהורה.

במה דברים אמורים שאינו צריך לשאלה — שהניחה בשעת יציאתו לדרך בחזקת טהורה. אבל הניחה כשיצא לדרך בחזקת טמאה, לעולם היא בטומאתה ואפילו עברו ימי הטומאה והיה באפשרותה להטהר, אין הבעל יכול לסמוך על כך שטבלה ונטהרה — עד שתאמר לו במפורש "טהורה אני"

בעא מיניה רבי זירא מרב יהודה: יא-א

אשה, שאינה עסוקה בטהרות, ואינה חייבת בדיקה לפני תשמיש — מהו שתבדוק עצמה לפני תשמיש לבעלה? והיינו,

מכלל בטהרות, אך למדו כן דבריו להלן "אשה שאין לה זפת וכו'", אך תוס' הקשו ששם לא נזכר חילוק בעסוקה בטהרות, ולכן פירשו להיפך, שדבריו להלן נלמדו מכלל דבריו על משנתנו שדוקא עסוקה בטהרות טעונה בדיקה, אך אם אינה עסוקה, אינה צריכה לבדוק לבעלה אף כשאין לה זפת.

175. תוס' [ד"ה תניא] ביארו שראית הגמרא שמדובר אפילו באופן שאין לה זפת, היא ממה שחילקה הברייתא בין הניחה בחזקת טהורה להניחה בחזקת טמאה, ולא נקטה חילוק בין יש לה זפת שאינה בודקת לאין לה זפת שבודקת. ועוד ביארו, שמהרישא של ברייתא זו מוכח שמדובר באשה שאין לה זפת.

172. הרמב"ן כתב, שאף אם אינה עוסקת כעת בטהרות, כיון שהורגלה לעסוק בטהרות והחזקה להיות בודקת לצרכם לאחר תשמיש, צריכה לבדוק לבעלה. ותוס' להלן [טז א ד"ה בית שמאי] כתבו שאחר תשמיש צריך לבדוק שמה בעל נדה וטמא ז' ימים.

173. המגיד משנה [איו"ב טז] הקשה לדעת הרמב"ם שצנועות בודקות לעולם קודם תשמיש למה אמרו כאן ערך מיגו שבודקת לטהרות בודקת לבעלה, וביאר שכוונת הגמרא שאינה צריכה לבדוק מן הדין, אבל מידת חסידות היא לבדוק.

174. פירשו תוס' [ד"ה חדא] בשם רשב"ם ששמואל לא אמר "לא שנו אלא בעסוקה נלמד